BOHDAN IHOR ANTONYCZ

110. ROCZNICA URODZIN 1909–2019

Wystawa dokumentalna — zasady udostępniania

BOHDAN IHOR ANTONYCZ 110. ROCZNICA URODZIN 1909–2019 jest wystawą dokumentalną Zjednoczenia Łemków, zrealizowaną ze środków własnych Zjednoczenia, w nawiązaniu do obchodów 110. rocznicy urodzin poety.

Wystawa po raz pierwszy była prezentowana w Galerii plenerowej podczas 37. Łemkowskiej Watry w Zdyni, w dniach 19–21 lipca 2019 roku.

Kurator wystawy: Natalia Hładyk
Korekta tekstów: Judyta Rosin
Opracowanie graficzne: Maria Ptak
Współpraca merytoryczna: Lwowskie Muzeum Historii Religii — oddział Muzeum Dom Rodziny Antonyczów w Bortiatynie
Źródła i autorzy informacji, dokumentów oraz fotografii: Ihor Kałyneć, Znane i nieznane o Antonyczu. Materiały do biografii Bohdana Ihora Antonycza, Lwów 2011; Lwowskie Muzeum Historii Religii (oddział Muzeum Dom Rodziny Antonyczów w Bortiatynie); Jurij Hawryluk; Mykoła i Danyło Ilnyćkij; Zjednoczenie Łemków w Gorlicach

Dane techniczne wystawy

- Na wystawę składa się 19 plansz prezentujących V paneli tematycznych
- Rozmiar każdej planszy wynosi: 100 x 120 cm
- Plansze są ponumerowane na odwrocie, wg kolejności eksponowanych treści
- Plansze są wykonane z płyty PCV o grubości 4 mm, z otworami do montażu, wyciętymi w górnych narożnikach. Otwory posiadają średnicę 8 mm

Warunki wypożyczenia wystawy

Wystawa jest udostępniana bezpłatnie, jednak strona zainteresowana wypożyczeniem pokrywa koszty transportu lub przesyłki, oraz koszt ewentualnych uszkodzeń (w razie poważnych zniszczeń – będzie to koszt nowego wydruku).

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY!

SPIS PLANSZ WYSTAWY

NR	TYTUŁ PLANSZY	
1	**BOHDAN IHOR ANTONYCZ** 110. ROCZNICA URODZIN 1909–2019	
2–4	I	W GÓRACH, GDZIE BLIŻEJ SŁOŃCA — panel złożony z 3. plansz
5	II	TRUDNY CZAS — panel zawierający jedną planszę
6–8	III	POZORNY SPOKÓJ — panel złożony z 3. plansz
9–14	IV	MŁODOŚĆ, TWÓRCZOŚĆ, MIŁOŚĆ — panel złożony z 6. plansz
15–19	V	ZIELONA PAMIĘĆ, ZIELONE WIERSZE — panel złożony z 5. plansz

WIZUALIZACJA

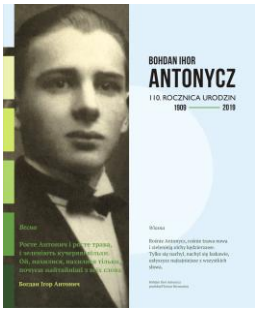

1.

2.

3.

4.

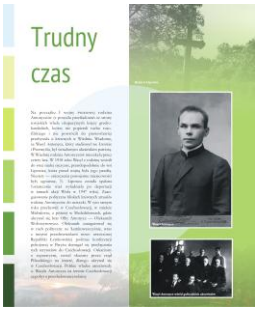

5.

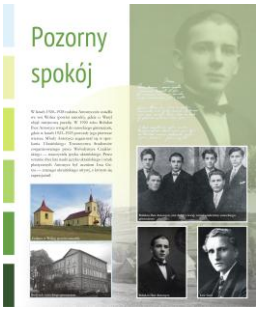

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

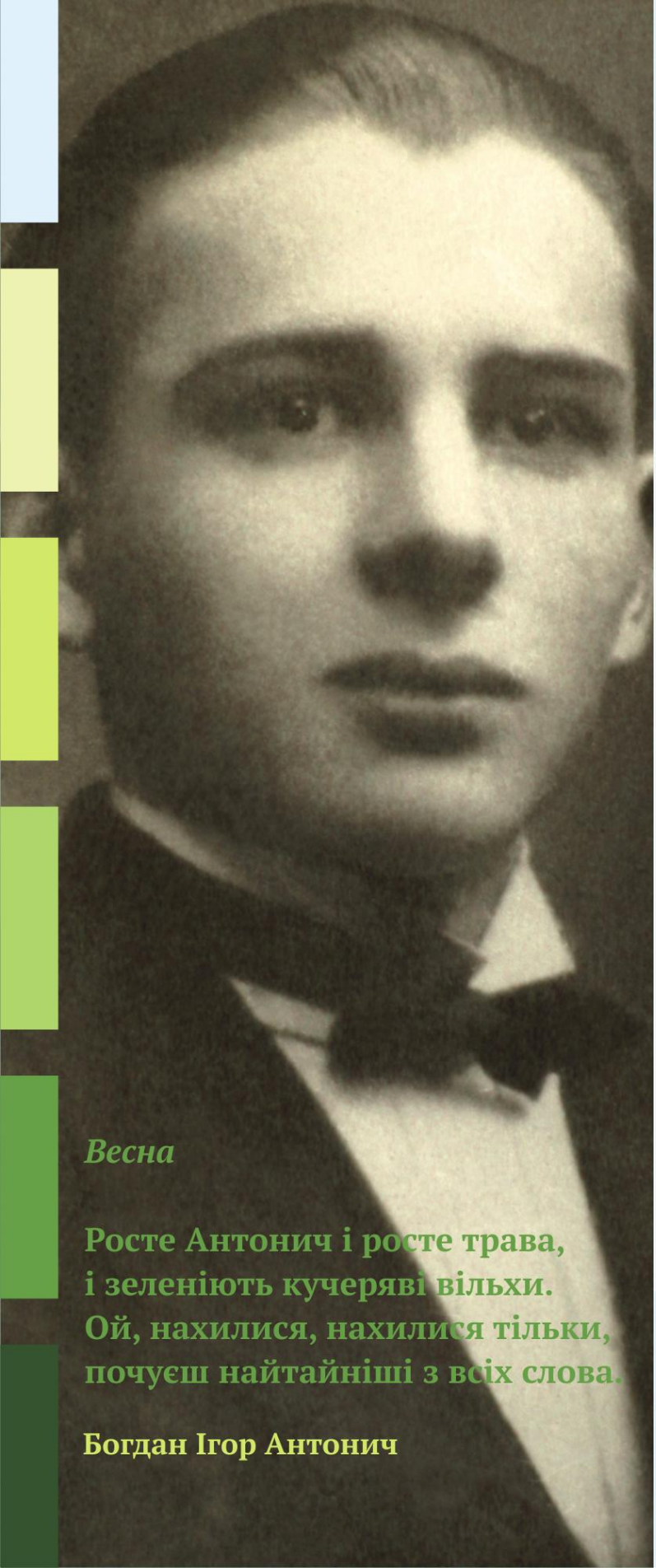

BOHDAN IHOR ANTONYCZ

110. ROCZNICA URODZIN

1909 — 2019

Весна

Росте Антонич і росте трава,
і зеленіють кучеряві вільхи.
Ой, нахилися, нахилися тільки,
почуєш найтайніші з всіх слова.

Богдан Ігор Антонич

Wiosna

Rośnie Antonycz, rośnie trawa nowa
i zielenieją olchy kędzierzawe.
Tylko się nachyl, nachyl się łaskawie,
usłyszysz najtajniejsze z wszystkich
słowa.

Bohdan Ihor Antonycz
przekład Florian Nieuważny

W górach, gdzie bliżej słońca...

Ojczyzną wybitnego ukraińskiego poety Bohdana Ihora Antonycza jest Łemkowszczyzna. To historyczny region południowo-wschodniej Polski sięgający na wschodzie dorzecza Osławy, na zachodzie dorzecza Popradu. Jest to etnograficzne terytorium ukraińskie ciągnące się wąskim pasem wzdłuż Karpat, obecnie znajdujące się w granicach Polski.

Bohdan Ihor Antonycz urodził się 5 października 1909 roku w Nowicy koło Gorlic. Jego ojciec Wasyl Kit (pol. Bazyli, żył w latach 1878–1947), podobnie jak dziadek Anton Kit (zmarł w 1899 roku), byli greckokatolickimi duchownymi we wsi Czerteż. Wasyl Kit uczył się w gimnazjum w Sanoku, po maturze studiował teologię we Lwowie i Przemyślu. W 1906 roku został konsekrowany, wówczas zmienił nazwisko na Antonycz.

Ojciec poety Wasyl Antonycz — Wasyl Kit (1878–1947)

Matka poety Olha Antonycz, z domu Wołoszynowycz (1883–1953)

Matka Bohdana, Olha Antonycz z domu Wołoszynowycz, pochodziła z rodziny o tradycjach kapłańskich, w której sprawowanie funkcji duchownego przechodziło z ojca na syna. Urodziła się w 1883 roku we wsi Lipowiec (powiat sanocki). Wiadomo, że przed ślubem pracowała jako nauczycielka. Ojciec Olhy, Mykoła Wołoszynowycz, pracował jako naukowiec na Uniwersytecie Lwowskim, później przyjął święcenia kapłańskie i objął parafię w Lipowcu. Olha Antonycz miała dwóch braci — Ołeksandra oraz Wołodymyra.

Ołeksandr Wołoszynowycz z rodziną; Bardejów 1936 rok

Ojciec chrzestny poety, brat matki Olhy, Ołeksandr Wołoszynowycz (1881–1971); lata 30. XX wieku

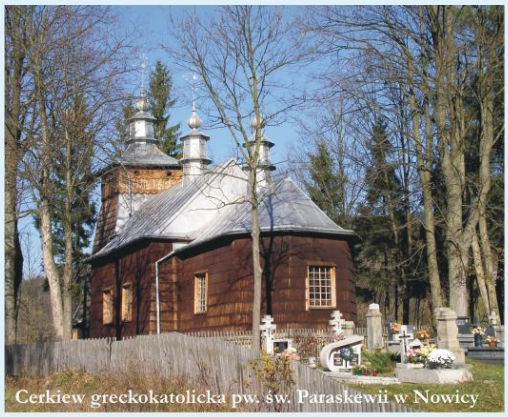

Cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewii w Nowicy

Bohdan Ihor Antonycz w dzieciństwie

Ojciec Wasyl Antonycz był często przenoszony z parafii na parafię. W Nowicy, miejscu urodzenia Bohdana Ihora, rodzina Antonyczów mieszkała tylko w latach 1909–1910. Dnia 5 października 1909 roku urodził się Bohdan Ihor Antonycz, został ochrzczony w miejscowej cerkwi pw. św. Paraskewii, a rodzicami chrzestnymi zostali Ołeksandr i Julia Wołoszynowyczowie.

O dzieciństwie Bohdana Ihora Antonycza wiemy niewiele, głównie ze wspomnień jego narzeczonej Olhy Olijnyk. To dzięki niej wiadomo, że jego niania bardzo lubiła poezję, którą często mu czytała, znała też wiele wierszy Tarasa Szewczenki. Podstawowe wykształcenie Antonycz zdobył w domu, pod nadzorem prywatnej nauczycielki.

Imperium Austriae — Nrus 83 — Diocesis Premiliens.
Regnum Galiciae — Decanatus Bricensis
Districtus Gorlicensis — Parochia Nowica

Testimonium ortus et baptismi.

Officium parochiale ecclesiae matr. omnibus et singulis quorum interest aut interesse poterit, praesentibus testatur, ex libro metrices baptisatorum pro pago Nowica destinato tomo V pag 9 Nro ser. 22 sequentia reperiri: „Anno Domini Millessimo nongentesimo nono „hoc est 1909 die 5 mensis octobris natus sub Nro domus 43, et die 20/9 octobris „ baptisatus est:

Nomen baptisati	Religio	Sexus	Thorus	Parentes: Pater	Parentes: Mater	Patrini
Bohdanus	gr. cat.	masc.	legit.	R.D. Basilius Antoniez gr. cath. administrator loci filius Antonii Not. et Eudoxiae nat. Wołoszyn	Olga filia R.D. Hilarionis Wołoszyn nowicz gr. cath. parochi in Lipowiec et Antoninae Krymska nat.	Aleksander Wołoszynowicz gr. cath. Julia Wołoszynowicz uxor Vladimiri
ibid.	Ruthenus	Civis				

Baptisavit in casu necessitatis tantum in domo R.D. Joannes Duchot gr. cath. par. in Rymanów. Die 6 julii 1910 ceremonias supplevit et confirmavit R.D. Nicolaus Wołoszynowicz gr. cath. par. in Nowica.

In quorum fidem his testimonialibus litteris sigillo ecclesiae munitis manu propriae subscribo.

Datum die 20 octobris 1910 an.

Basilius Antoniez
gr. cath. administrator.

Metryka chrztu poety

Łemkowska chyża w Nowicy

Trudny czas

Krzyż w Lipowcu

Na początku I wojny światowej rodzina Antonyczów (z powodu prześladowań ze strony rosyjskich władz okupacyjnych księży grecko-katolickich, którzy nie popierali ruchu rusofilskiego i nie powrócili do prawosławia) przebywała u krewnych w Wiedniu. Wiadomo, że Wasyl Antonycz, który studiował we Lwowie i Przemyślu, był świadomym ukraińskim patriotą. W Wiedniu rodzina Antonyczów mieszkała przez cztery lata. W 1918 roku Wasyl z rodziną wrócili do swej małej ojczyzny, prawdopodobnie do wsi Lipowiec, która przed wojną była jego parafią. Niestety — zniszczenia powojenne miejscowości były ogromne, ⅓ Lipowca została spalona (ostatecznie wieś wyludniała po deportacji w ramach akcji Wisła w 1947 roku). Zaangażowanie polityczne bliskich krewnych zmusiło rodzinę Antonyczów do ucieczki. W tym samym roku przebywali w Czechosłowacji, w mieście Michalovce, a później w Medzilaborcach, gdzie ukrywał się brat Olhy Antonycz — Ołeksandr Wołoszynowycz. Ołeksandr zaangażował się w ruch polityczny na Łemkowszczyźnie, wraz z innymi przedstwicielami nowo utworzonej Republiki Łemkowskiej podczas konferencji pokojowej w Paryżu domagał się przyłączenia tych terytoriów do Czechosłowacji. Oskarżony o separatyzm, został skazany przez rząd Piłsudskiego na śmierć, dlatego ukrywał się w Czechosłowacji. Polskie władze aresztowały o. Wasyla Antonycza na terenie Czechosłowacji za pobyt u prześladowanej rodziny.

Wasyl Antonycz

Wasyl Antonycz wśród galicyjskich aktywistów

Pozorny spokój

W latach 1920–1928 rodzina Antonyczów osiadła we wsi Wolica (powiat sanocki), gdzie o. Wasyl objął miejscową parafię. W 1920 roku Bohdan Ihor Antonycz wstąpił do sanockiego gimnazjum, gdzie w latach 1923–1925 powstały jego pierwsze wiersze. Młody Antonycz angażował się w spotkania Ukraińskiego Towarzystwa Studentów zorganizowanego przez Wołodymyra Czajkiwskiego — nauczyciela języka ukraińskiego. Przez ostatnie dwa lata nauki języka ukraińskiego i sztuk plastycznych Antonycz był uczniem Lwa Getza — znanego ukraińskiego artysty, z którym się zaprzyjaźnił.

Cerkiew w Wolicy (powiat sanocki)

Budynek sanockiego gimnazjum

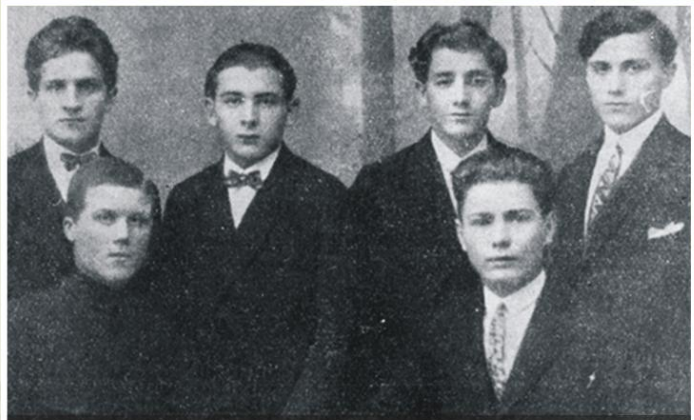
Bohdan Ihor Antonycz, stoi drugi z lewej, wśród studentów sanockiego gimnazjum

Bohdan Ihor Antonycz

Lew Getz

Ukraińska grupa studentów ucząca się w Sanoku. Bohdan Ihor Antonycz siedzi pierwszy od lewej

Młody Antonycz chłoną literaturę światową, zwłaszcza twórczość laureatów Nagrody Nobla. Próbował swoich sił również w muzyce, napisał hymn dla gimnazjum, grał na skrzypcach. Lata nauki w sanockim gimnazjum miały duży wpływ na proces kształtowania się jego świadomości narodowej oraz obywatelskiej. W tamtym czasie sanockie gimnazjum było jedyną placówką w Polsce, gdzie nauczano języka ukraińskiego (2 godziny tygodniowo), na czterystu uczniów gimnazjum tylko osiemdziesięciu było narodowości ukraińskiej. Niestety — relacje między uczniami były bardzo różne, szkolne antagonizmy na tle narodowościowym widoczniły się w jego niedokończonej powieści pt. *Na drugim brzegu*. Nauczanie w sanockim gimnazjum Antonycz ukończył w 1928 roku.

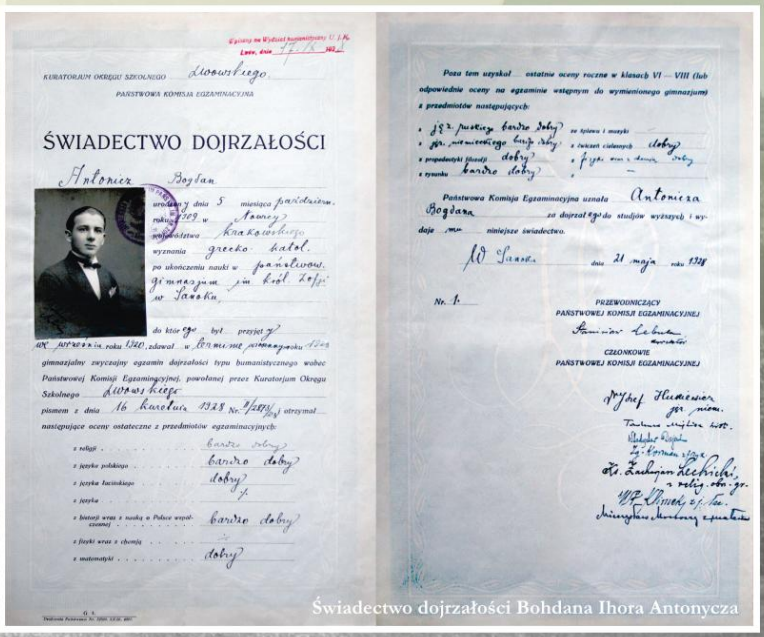

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO Lwowskiego

PAŃSTWOWA KOMISJA EGZAMINACYJNA

ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI

Antonicz Bogdan

urodzony dnia 5 miesiąca października roku 1909 w Sanoku województwo krakowskiego wyznania grecko katol. po ukończeniu nauki w państwowym gimnazjum im. Kośc. Kołłątaja w Sanoku, do którego był przyjęty [illegible] roku 1940, zdawał w Lwowie [illegible] roku 1928 gimnazjalny zwyczajny egzamin dojrzałości typu humanistycznego wobec Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, powołanej przez Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego pismem z dnia 16 kwietnia 1928 Nr. [illegible] i otrzymał następujące oceny ostateczne z przedmiotów egzaminacyjnych:

z religji	bardzo dobry
z języka polskiego	bardzo dobry
z języka łacińskiego	dobry
z języka	
z historji wraz z nauką o Polsce współczesnej	bardzo dobry
z fizyki wraz z chemją	
z matematyki	dobry

Poza tem uzyskał ostatnie oceny roczne w klasach VI – VIII (lub odpowiednie oceny na egzaminie wstępnym do wymienionego gimnazjum) z przedmiotów następujących:

z jęz. polskiego	bardzo dobry	ze śpiewu i muzyki	
z jęz. niemieckiego	bardzo dobry	z ćwiczeń cielesnych	dobry
z propedeutyki filozofji	dobry	z fizyk. [illegible]	dobry
z rysunku	bardzo dobry		

Państwowa Komisja Egzaminacyjna uznała Antonicza Bogdana za dojrzałego do studjów wyższych i wydaje mu niniejsze świadectwo.

Sanok dnia 21 maja roku 1928

Nr. 1.

PRZEWODNICZĄCY PAŃSTWOWEJ KOMISJI EGZAMINACYJNEJ

CZŁONKOWIE PAŃSTWOWEJ KOMISJI EGZAMINACYJNEJ

Świadectwo dojrzałości Bohdana Ihora Antonycza

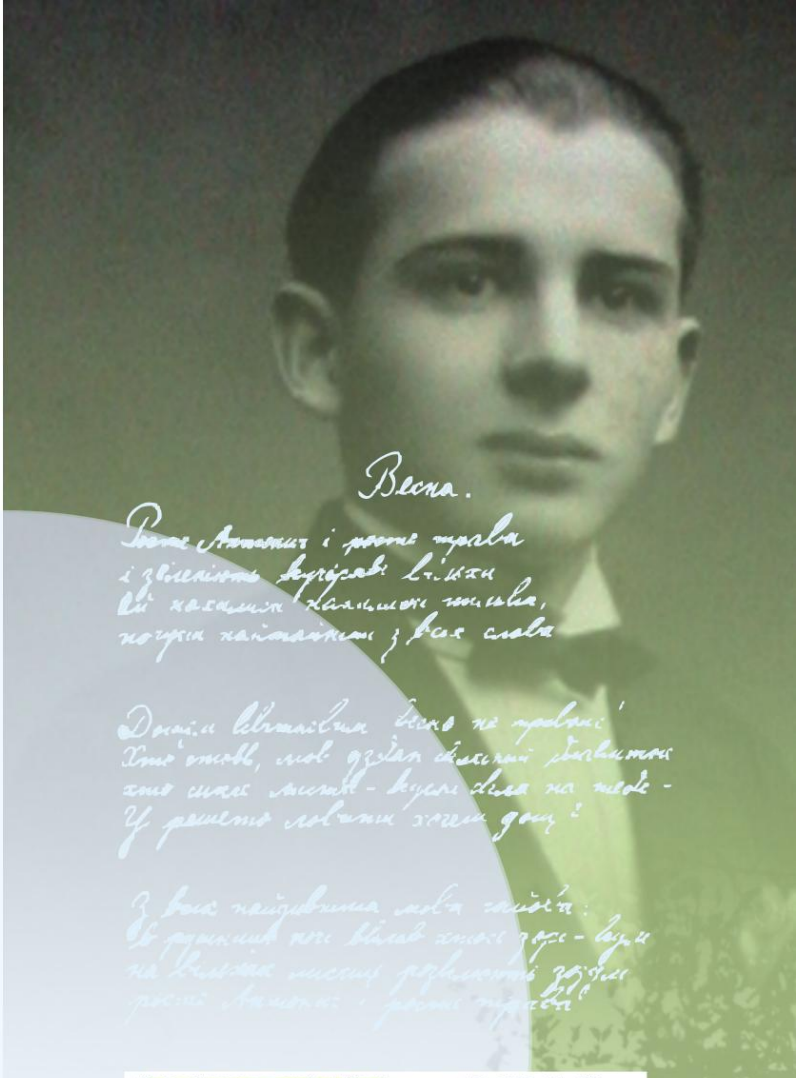

Dzięki wsparciu biskupa Jozafata Kocyłowskiego napiętnowana i prześladowana rodzina Antonyczów znalazła schronienie we wsi Bortiatyn, gdzie o. Wasyl otrzymał miejscową parafię. Tam, zaledwie w ciągu dziesięciu lat pobytu (do 1939 roku), zbudował cerkiew, inwestując w nią znaczną część swoich funduszy, sklep (w którym obecnie mieści się szkoła podstawowa) oraz szkołę. Ojciec Wasyl Antonycz oddawał chłopom wolne ziemie parafialne pod uprawy, wykorzystując swoje związki rodzinne, w trudnych latach kupował im za granicą nasiona i ziemniaki. Wspierał rodziny i ich zdolne dzieci — wysyłał je na studia do Lwowa, pomagał finansowo, założył także fundusz pomocy wzajemnej, z którego ludzie pożyczali pieniądze.

Po śmierci Bohdana Ihora nastał trudny czas dla Antonyczów — ograbiono ich czterokrotnie, dotkliwie bijąc o. Wasyla, który, sparaliżowany, zmarł w 1947 roku. Olha Antonycz wskutek dramatycznych przeżyć straciła wzrok, a jej opieką zajęli się mieszkańcy wsi. Zmarła w 1953 roku i została pochowana obok męża na cmentarzu parafialnym w Bortiatynie. W 1956 roku wdzięczni mieszkańcy wsi ufundowali im pomnik, który stoi do dziś.

Plebania w Bortiatynie, obecnie Muzeum Dom Rodziny Antonyczów

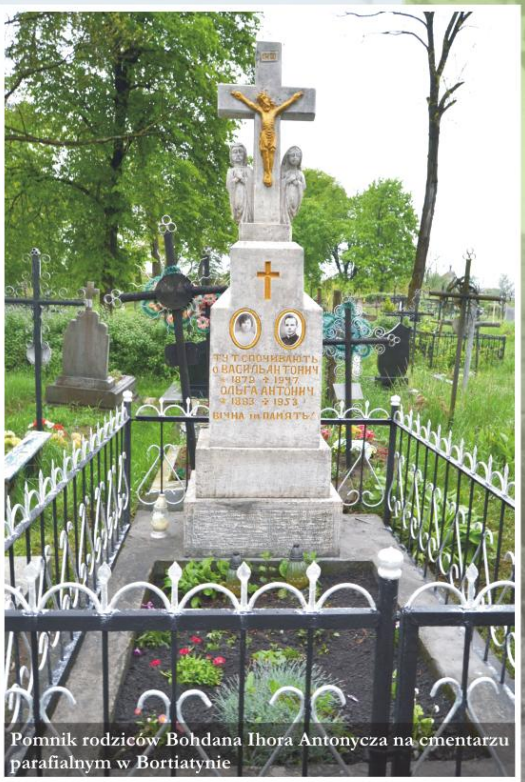

Pomnik rodziców Bohdana Ihora Antonycza na cmentarzu parafialnym w Bortiatynie

Młodość, twórczość, miłość

Богдан І Антонич

Przeprowadzka Antonyczów do Bortiatyna zbiegła się z wstąpieniem Bohdana Ihora na Wydział Filologiczny Uniwersytetu Lwowskiego (wówczas Wydział Filozoficzny), gdzie studiował w latach 1928–1933. Ten etap życia miał decydujący wpływ na rozwój jego twórczej osobowości. Antonycz z ochotą włączał się w literackie i społeczne życie Lwowa. Poznawał niuanse języka ukraińskiego, wczytując się nie tylko w słowniki i podręczniki do nauki gramatyki, lecz także w dzieła ukraińskich poetów. Występował z odczytami na temat ukraińskiej i obcej literatury, parał się przekładami, pisał recenzje. Na łamach prasy, pod pseudonimem Zoil, dyskutował o politycznych i społecznych problemach, publikował satyryczne felietony oraz parodie, w których ujawniła się jego humorystyczna riposta.

Nr. 9.

NOS RECTOR ET DECANUS
FACULTATIS litterarum
IN
UNIVERSITATE IOANNEO-CASIMIRIANA LEOPOLIENSI
LECTURIS SALUTEM A DOMINO!

Notum ac manifestum esse volumus omnibus et singulis,
Dominum Antonycz Bogdan
oriundum e Mowica 3. X 1909
in Album Universitatis et Facultatis litterarum rite relatum
esse. Id, quod manu propria et Sigillo Universitatis praesentibus
adpresso testamur.

Leopoli die 13 mensis XII Anno 1928.

h. t. Decanus Facultatis — Rector Universitatis

Podpis własnoręczny studenta:
Bohdan Antonycz

Legitymacja studencka Bohdana Ihora Antonycza; 1928 rok

Uniwersytet Lwowski; lata 30. XX wieku

Окладка debiutanckiego tomiku poezji *Przywitanie życia,* autorstwa Bohdana Ihora Antonycza; 1931 rok

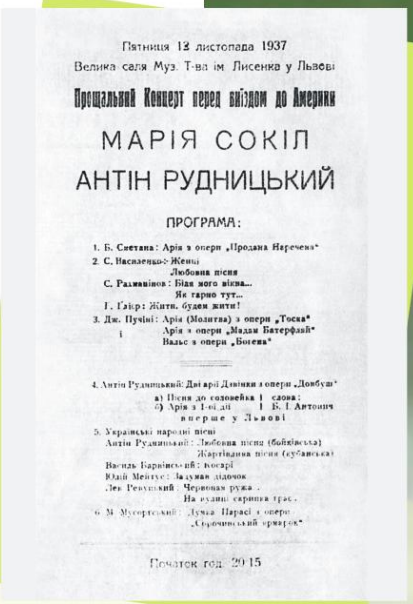

Пятниця 12 листопада 1937

Велика саля Муз. Т-ва ім. Лисенка у Львові

Прощальний Концерт перед виїздом до Америки

МАРІЯ СОКІЛ

АНТІН РУДНИЦЬКИЙ

ПРОГРАМА:

1. Б. Сметана: Арія з опери „Продана Наречена"
2. С. Василенко: Жінці
   Любовна пісня
   С. Рахманінов: Віда мого вікна...
   Як гарно тут...
   І. Гайр: Життя, будем жити!
3. Дж. Пуччіні: Арія (Молитва) з опери „Тоска"
   і Арія з опери „Мадам Батерфлай"
   Вальс з опери „Богема"

4. Антін Рудницький: Дві арії Довбуша з опери „Довбуш"
   а) Пісня до головейка і слова:
   б) Арія з 1-ої дії І. Б. І. Антонич
   вперше у Львові
5. Українські народні пісні
   Антін Рудницький: Любовна пісня (Бойківська)
   Жартівлива пісня (кубанська)
   Василь Барвінський: Косарі
   Юлій Мейтус: Задумав дідочок
   Лев Ревуцький: Червона ружа
   На вулиці скрипка грає.
6. М. Мусоргський: Думка Парасі з опери „Сорочинський ярмарок"

Початок год. 20.15

Program koncertu, na którym po raz pierwszy wykonano arię z opery *Dowbusz,* libretto autorstwa Bohdana Ihora Antonycza; 1937 rok

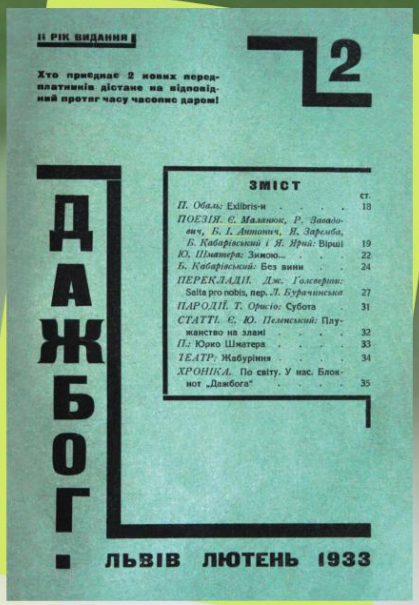

Окладка czasopisma młodych literатów ukraińskich „Dażboh"; 1933 rok

W czasopiśmie młodych literatów ukraińskich „Dażboh", którego był współredaktorem, prowadził kronikę literacką. W tym samym czasopiśmie opublikował artykuł pt. *Sztuka narodowa*, który przyczynił się do jego przyjęcia do Stowarzyszenia Niezależnych Artystów Ukraińskich. Dodatkowo próbował swoich sił w prozie i dramaturgii. Zostawił po sobie niedokończoną nowelę zatytułowaną *Trzy mandoliny* oraz obszerny fragment powieści mającej nosić tytuł *Na drugim brzegu*. Ułożył libretto do opery *Dowbusz,* autorstwa Antinego Rudnickiego. Antonycz także malował, grał na skrzypcach i komponował muzykę. Te dziedziny sztuki, w szczególności malarstwo, silnie wpłynęły na jego twórczość poetycką oraz literacką.

W 1931 roku ukazał się debiutancki tomik poezji *Przywitanie życia*, który został oceniony przez większość krytyków jako próba kształtowania poetycznej formy. Antonycz próbował tu swoich sił, stawiając przed sobą różnorodne zadania. Bawił się rytmem, strukturą wersu, jego linią oraz dźwiękiem rymu i rytmu. W wierszach odczuwa się również doskonalenie języka ukraińskiego, a zarazem wrażliwość i czucie mowy.

Jego przyjaciele ze studiów wspominali, że na pierwszym roku rozmawiał jeszcze dialektem łemkowskim. Chciał pisać dla jak najszerszego grona ukraińskich odbiorców, mając świadomość przynależności etnicznej oraz narodowej. Jego praca nad warstwą językową wierszy została zauważona przez krytyków literatury trzy lata po debiucie.

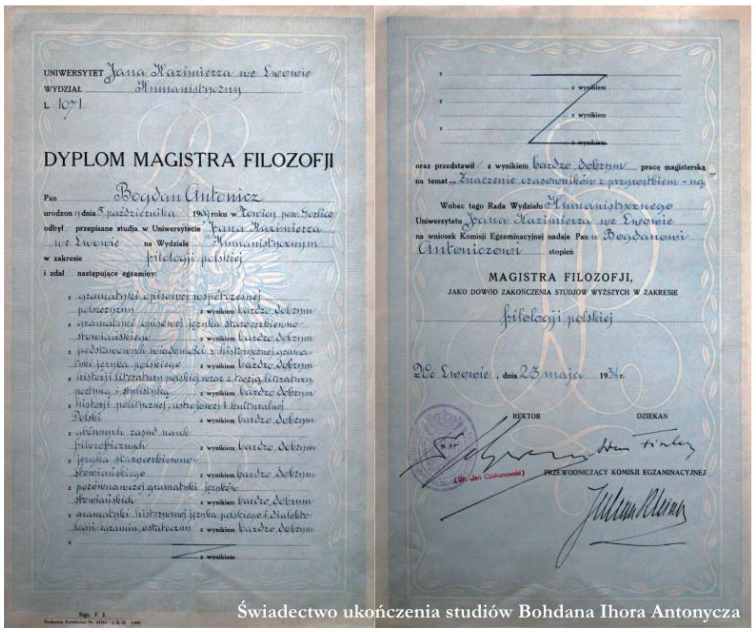

UNIWERSYTET Jana Kazimierza we Lwowie
WYDZIAŁ Humanistyczny
L. 10/1

DYPLOM MAGISTRA FILOZOFJI

Pan Bogdan Antoniez
urodzon 19 dnia 5 października 1909 roku w Łodzie pow. Łódzkie
odbył przepisane studja w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na Wydziale Humanistycznym
w zakresie filologji polskiej
i zdał następujące egzaminy:
- obowiązkowy egzamin wstępny z języka polskiego z wynikiem bardzo dobrym
- gramatyka języka ukraińskiego z wynikiem bardzo dobrym
- podstawowe wiadomości z historycznej gramatyki języka polskiego z wynikiem bardzo dobrym
- historja literatury polskiej wraz z lekturami wedle programu z wynikiem bardzo dobrym
- historja polityczna, społeczna i kulturalna Polski z wynikiem bardzo dobrym
- elementy zagadnień filozoficznych z wynikiem bardzo dobrym
- języka starocerkiewno-słowiańskiego z wynikiem bardzo dobrym
- porównawczej gramatyki języków słowiańskich z wynikiem bardzo dobrym
- gramatyki historycznej języka polskiego i dialektologji, egzamin ostateczny z wynikiem bardzo dobrym

oraz przedstawił z wynikiem bardzo dobrym pracę magisterską na temat „Znaczenie czasowników z przyrostkiem -ną"

Wobec tego Rada Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie na wniosek Komisji Egzaminacyjnej nadaje Panu Bogdanowi Antoniczowi stopień

MAGISTRA FILOZOFJI,
JAKO DOWÓD ZAKOŃCZENIA STUDJÓW WYŻSZYCH W ZAKRESIE
filologji polskiej

Dla Lwowie, dnia 23 maja 1934 r.

REKTOR DZIEKAN
PRZEWODNICZĄCY KOMISJI EGZAMINACYJNEJ

Świadectwo ukończenia studiów Bohdana Ihora Antonycza

Seminarzyści filologii ukraińskiej w roku akademickim 1932/33. Bohdan Ihor Antonycz stoi w pierwszym рzędzie od lewej

ГУРТОК СТУДЕНТІВ УКРАЇНІСТІВ
при Наук. Секції Т-ва „Прихильників Освіти" у Львові.
ЧЛЕНСЬКА ВИКАЗКА
Для Вп. Т. Антонича Богдана
Гурток Студенців Українців при Наук. Секц. Тов. „П.О." у Львові

Legitymacja członkowska Koła Studentów Ukrainistów

W 1934 roku pojawił się kolejny zbiór wierszy zatytułowany *Trzy pierścienie*, za który 31 stycznia 1935 roku otrzymał nagrodę literacką Lwowskiego Towarzystwa Pisarzy i Dziennikarzy. Przyjmując nagrodę, wygłosił swój postulat programowy *Sytuacja poety*, w którym wyraził swoje obywatelskie stanowisko mówiące o roli poety w społeczeństwie.

Antonycz angażował się również w działalność Koła Studentów Ukrainistów, które powstało w 1928 roku i działało przy Uniwersytecie Lwowskim. Przyjaźnił się i współpracował lub korespondował z innymi poetami, artystami, krytykami literatury i sztuki, m.in. Ireną Wilde, Wołodymyrem Lasowskim oraz Swiatosławem Hordyńskim. W 1936 roku ukazała się *Księga Lwa*, a pośmiertnie (w 1938 roku) *Zielona Ewangelia* oraz *Rotacje*.

Bohdan Ihor Antonycz w grupie studentów ukrainistów; 1934 rok

Grupa studentów ukrainistów. Bohdan Ihor Antonycz siedzi drugi z prawej

Богдан І Антонич

Okładki wydanych tomików poezji autorstwa Bohdana Ihora Antonycza

Grupa studentów ukrainistów w roku akademickim 1932/33

Swiatosław Hordyński — poeta, artysta. Urodził się w 1906 roku, studiował w Gimnazjum Akademickim w Kołomyi, następnie w szkole Ołeksego Nowakiwskiego we Lwowie, w Akademii Sztuk Pięknych w Berlinie oraz w Paryżu. Aktywny propagator i badacz twórczości Antonycza, autor okładek tomików poezji *Księgi Lwa* oraz *Zielonej Ewangelii*. W 1939 roku wyemigrował, a od 1949 roku aż do śmierci (w 1993 roku) mieszkał w Stanach Zjednoczonych, dokąd zabrał znaczną część rękopisów Antonycza. W 1991 roku przyjechał do Lwowa i przekazał wszystkie posiadane rękopisy Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka.

BARWINKOWA SZCZEROŚĆ

Miłość daj mi zwyczajną i prostą,
tak jak kochać potrafią dziewczęta.
Kiedy białym przychodzisz mostem,
niesiesz gwiazdę we włosy wpiętą.

Zrozumiałem, że tak gorąco
można tylko pierwszy raz całować.
W twoich słowach wzruszeniem drżących
zapachniała szczerość barwinkowa.

Bohdan Ihor Antonycz
przekład Jerzy Pleśniarowicz

AUTOBIOGRAFIA

W górach, gdzie bliżej słońca, spojrzałem na nieba pustkowie
i nagle coś dziwnego zbudziło się we mnie od tej przestrzeni,
i głowa się podniosła, i słowa podeszły do ust zieleni.
Teraz gdziekolwiek bym był i był kiedykolwiek,
zawszem — pijany dzieciak ze słońcem
w kieszeni.

A kiedy z gór zeszedłem do gwaru miast niezdrowych,
w niepowodzeniach, w biedzie nie kląłem doli
anim jej nie ganił,
patrzyłem się spokojnie na fal złowrogich huragany.
Moje pieśni — nad rzeką czasu most kalinowy,
jam zakochany w życiu poganin.

Bohdan Ihor Antonycz
przekład K.A. Jaworski

БАРВІНКОВА ЩИРІСТЬ

**Кохай мене звичайно й просто,
так, як кохають всі дівчата.
Коли проходиш білим мостом,
зоря в твоє волосся вп'ята.**

**Так палко вміють цілувати
лиш ті, що перший раз цілують.
В тремтінні слів твоїх крилатих
я барвінкову щирість чую.**

Богдан Ігор Антонич

АВТОБІОГРАФІЯ

**В горах, де ближче сонця,
перший раз приглянувся небу,
тоді щось дивне й незнане
пробудилося у мені
і піднеслася голова
й слова прийшли до уст зелені.
Тепер — де б я не був
і коли-небудь,
Я все — п'яний дітвак
із сонцем у кишені.**

**А як зійшов із гір до гамірливих міст,
у злиднях і невдачах
не кляв ніколи долі та не ганив,
глядів спокійно на хвиль
противних гурагани.
Мої пісні — над рікою часу
калиновий міст,
я — закоханий в житті поганин.**

Богдан Ігор Антонич

Olha Olijnyk w latach szkolnych

Szczególną rolę w życiu Antonycza odegrała jego narzeczona Olha Olijnyk (poznali się dzięki małżeństwu Kałyneć). Jej uczucia do niego przetrwały pomimo bardzo „szorstkiego" i krótkiego życia poety. Zachowało się dziewięć listów Olhy napisanych do poety, dzięki niej pozostało też wiele wspomnień o Antonyczu, które zostały opublikowane w czasopismach „My" oraz „Ukraiński Kalendarz". To ona pomogła przyjaciołom poety uporządkować dwa pośmiertne zbiory poezji *Zielona Ewangelia* oraz *Rotacje*. W tomiku *Zielona Ewangelia* znalazły się wiersze poświęcone narzeczonej. Z jej wspomnień dowiadujemy się, że Antonycz w swoim wyborze twórczej drogi długo wahał się między muzyką a poezją.

Po śmierci poety Olha Olijnyk z rozsądku poślubiła Polaka, ponieważ należała do Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów. Mieszkała w Chełmie, gdzie pracowała jako nauczycielka. Zmarła w 1986 roku, również w Chełmie. Przez całe życie pielęgnowała swoje uczucie do Antonycza, zachowała wszystkie wydane tomiki wierszy jego autorstwa.

Olha Olijnyk

Bohdan Ihor Antonycz zmarł 6 lipca 1937 roku wskutek powikłania pooperacyjnego. Za późno zoperowany wyrostek robaczkowy przyczynił się do rozwoju sepsy, która doprowadziła do zapalenia płuc, a następnie śmierci. Pogrzeb odbył się 8 lipca 1937 roku, a jego ciało złożono na cmentarzu Janowskim we Lwowie. Przyjaciele i krewni zlecili wykonanie nagrobnego pomnika, który z powodu przeszkód ze strony władzy radzieckiej nie został jednak postawiony. Wraz z wybuchem II wojny światowej większość przyjaciół i znajomych poety wyjechała za granicę, a ci, którzy pozostali, prawdopodobnie bali się narazić władzom. Część rodziny Antonycza została po drugiej stronie granicy, dlatego mieli trudności z przyjazdem do Lwowa. Grób Antonycza został zapomniany i zaniedbany na kilkadziesiąt lat.

Swiatosław Hordyński pisał: „Słonecznego lipcowego dnia smutny kondukt odprowadzał go lwowskimi ulicami na cmentarz Janowski do mogiły leżącej u stóp rozłożystych drzew i wśród gęstych traw. Było coś symbolicznego w powrocie autora *Zielonej Ewangelii* do tego wybujałego roślinnego świata zieleni, pijaności, wzrastania i bujnych soków, czemu dał taki mistrzowski wyraz w swej poezji".

Krzyż na grobie Bohdana Ihora Antonycza; 1964 rok

Zielona pamięć, zielone wiersze

Poezja Antonycza, wciąż mało znana w Polsce, przywodzi na myśl wiersze Tuwima, Tetmajera, Jesienina, kojarzy się z przepojonym religijnością zachwytem nad światem Paula Claudela. Ale ukształtował go również świat Łemków — baśniowy, zielony, odrealniony, wyidealizowany, tak bliski poecie. Trudno uwierzyć, że okres, gdy Antonycz intensywnie tworzył, to zaledwie sześć do ośmiu lat. Spuścizna, jaką po sobie pozostawił nie wskazuje też, że jej autorem jest człowiek, który dożył ledwie 28 lat. Dopiero gdy zagłębimy się w jego wiersze, wyłania się z nich postać poety, który z ucznia szybko wyrósł na dojrzałego twórcę, pozostając zarazem (jak sam o sobie pisał) „zakochanym w życiu poganinem", „pijanym dzieciakiem ze słońcem w kieszeni".

Jego wiersze to esencja fascynacji światem, istnieniem, gdzie przyroda staje się równa księgom należącym do filarów chrześcijaństwa. Z czasem jego poezja zostaje pozbawiona tej radości.

Z wierszy osadzonych w realiach cywilizacji przebija pesymizm, tęsknota, niepokój i gorycz, a opisywane miasto staje się apokaliptyczne, co potęguje samotność końca świata i życia. Tak, jakby coś przeczuwał.

Dla Antonycza religią jest przyroda stanowiąca jedność z Bogiem. Jego świat jest pełen aromatów, ziół, kwiatów, drzew, zwierząt, a on jest jego częścią. Świat zwierząt staje się światem ludzkim, przenikają się one wzajemnie, tworząc całość. Człowiek funkcjonuje w rzeczywistości rządzonej przez odwieczny cykl narodzin, życia i śmierci, jest równy z innymi istotami.

Poezja Antonycza fascynuje umiejętnością zamknięcia w kilku wersach złożonych obrazów. W niewielkich formach zawiera nie tylko piękno przyrody, lecz także obraz wsi, opowieści o ludziach, historie ich życia.

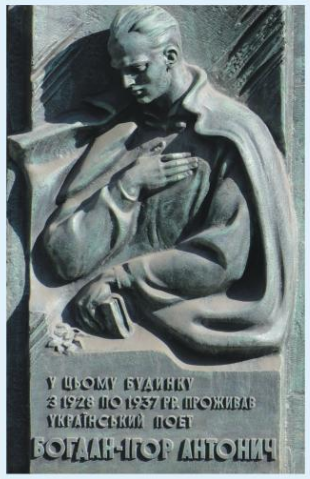

Tablica pamiątkowa na budynku przy ul. Horodockiej 50 we Lwowie

Bohdan Ihor Antonycz w ostatnim roku życia

Dopiero w latach 60. XX wieku, kiedy nazwisko poety stało się znane przede wszystkim za granicą w USA, a następnie na Ukrainie, odrodziła się pamięć o Antonyczu. Wobec rosnącej popularności twórczości Antonycza małżeństwo Kałynciw podjęło działania, aby ustalić lokalizację jego zapomnianego grobu, co było możliwe dzięki księgom rejestracji pogrzebowych. Ihor Kałyneć zainstalował na grobie poety drewniany krzyż z inskrypcją, a w 1974 roku społeczność lwowska przyczyniła się do budowy nagrobnego pomnika. W 1989 roku wykonano nowy pomnik autorstwa Teodozii Bryż, który niestety został zniszczony przez nieznanych sprawców w 2003 roku. W 2008 roku został odnowiony przez artystę Jewhena Bezniska.

W 1989 roku we Lwowie przy ul. Horodockiej 50 (gdzie mieszkał Antonycz) zamieszczono tablicę pamiątkową. We wsi Bortiatyn (na plebanii, gdzie mieszkali rodzice poety) utworzono izbę pamięci jego imienia.

W 2009 roku, w setną rocznicę urodzin poety, w plebanii Antonyczów utworzono Muzeum Dom Rodziny Antonyczów, które jest filią Lwowskiego Muzeum Historii Religii.

Pomnik na grobie Bohdana Ihora Antonycza; 1974 rok

Pomnik na grobie Bohdana Ihora Antonycza; lata 90. XX wieku

Inskrypcja na grobie Bohdana Ihora Antonycza autorstwa poety

Budynek Muzeum Dom Rodziny Antonyczów w Bortiatynie

Uroczyste odsłonięcie pomnika Bohdana Ihora Antonycza w Nowicy przed budynkiem dawnej plebanii; 1990 rok. Od lewej Roman Łubkiwśkij — Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie oraz Stefan Starczewski — Wiceminister Kultury RP

Pomnik poety w Nowicy

Również na Łemkowszczyźnie pamięć o poecie z Nowicy powróciła. Transformacja systemowa w Polsce po 1989 roku przyniosła możliwości tworzenia struktur organizacyjnych. W listopadzie 1989 roku podpisano akt założycielski i powołano Zjednoczenie Łemków. Rejestracja w Krajowym Rejestrze Sądownictwa nastąpiła już po przemianach 30 marca 1990 roku, wg *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku. Prawo o stowarzyszeniach.*

Dnia 20 lipca 1990 roku koło budynku dawnej plebanii we wsi Nowica odsłonięto pomnik Bohdana Ihora Antonycza, z płaskorzeźbą autorstwa Andrija Odrechiwśkoho, którego inicjatorem oraz realizatorem było Zjednoczenie Łemków. W uroczystości wzięli udział Wiceminister Kultury RP Stefan Starczewski, Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie Roman Łubkiwśkij oraz przedstawiciel Zjednoczenia Łemków Stefan Hładyk.

Złożenie kwiatów przy pomniku Bohdana Ihora Antonycza w Nowicy, wśród uczestników: Dmytro Pawłyczko — Ambasador Ukrainy w Polsce, Dymitr Rydzanicz — Zastępca Wójta Gminy Uście Gorlickie, Iwan Dracz — parlamentarzysta Rady Najwyższej Ukrainy, przedstawiciele Zjednoczenie Łemków: Stefan Hładyk, Aleksander Maślej; 19 lipca 2001 rok

Złożenie kwiatów przy pomniku Bohdana Ihora Antonycza w Nowicy, wśród uczestników: Dmytro Pawłyczko — Ambasador Ukrainy w Polsce, Roman Łubkiwśkij — Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie, Józef Abram — Burmistrz Miasta Gorlice, Dymitr Rydzanicz — Zastępca Wójta Gminy Uście Gorlickie, Piotr Czuchta, o. Vasile Stoica, ks. Juliusz Krawiecki, prof. Włodzimierz Mokry, Marian Janusz — Przewodniczący Rady Miasta Gorlice, przedstawiciele Zjednoczenie Łemków: Stefan Hładyk, Wacław Szlanta oraz Aleksander Maślej; 3 września 2000 rok

Budynek Muzeum Regionalnego PTTK im. Ignacego Łukasiewicza w Gorlicach

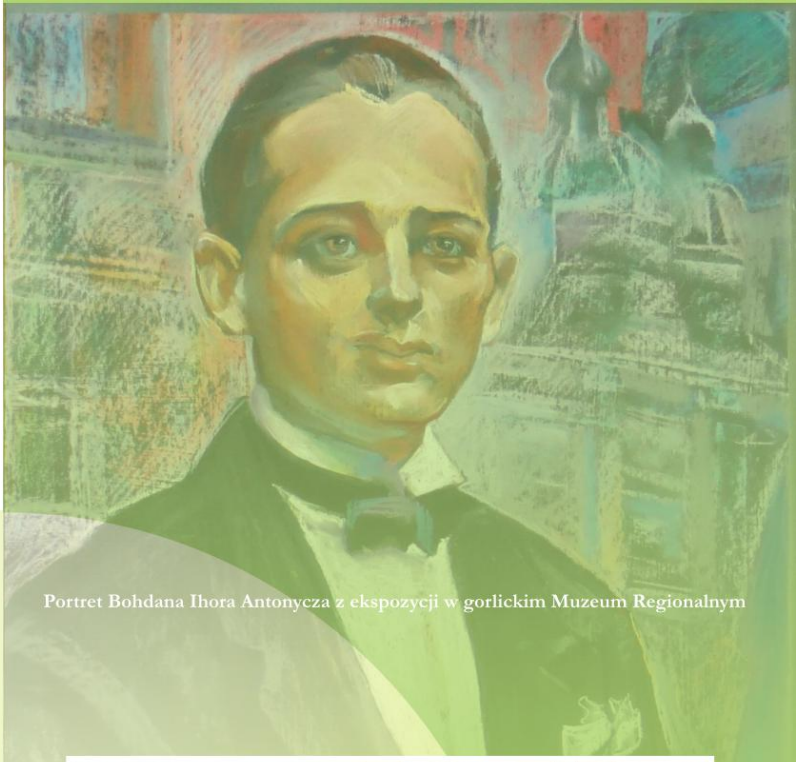
Portret Bohdana Ihora Antonycza z ekspozycji w gorlickim Muzeum Regionalnym

Kolejnym podjętym przez Zjednoczenie Łemków krokiem upamiętniającym Antonycza na Łemkowszczyźnie była idea utworzenia ekspozycji poświęconej poecie. Dnia 27 sierpnia 1999 roku w Starostwie Powiatowym w Gorlicach oraz w Urzędzie Miejskim w Gorlicach odbyły się spotkania, w których wzięli udział Ambasador Ukrainy w Polsce Dmytro Pawłyczko, Starosta Powiatu Gorlickiego Andrzej Welc, Burmistrz Miasta Gorlice Józef Abram, Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie Roman Łubkiwśkij oraz przewodniczący Zjednoczenia Łemków Aleksander Maślej. Rezultatem tego były kolejne spotkania z udziałem Ambasadora Ukrainy Dmytra Pawłyczki, które doprowadziły do utworzenia oraz uroczystego otwarcia ekspozycji poświęconej Antonyczowi w ramach Muzeum Regionalnego w Gorlicach. Otwarcie odbyło się 29 kwietnia 2001 roku, a w uroczystościach wzięli udział Ambasador Ukrainy Dmytro Pawłyczko, Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie Roman Łubkiwśkij, Konsul Generalny Ukrainy w Krakowie Zenowij Kurawśkij, prof. Włodzimierz Mokry, prof. Mykoła Muszynka ze Słowacji, przedstawiciele władz wojewódzkich, powiatowych i miejskich oraz przedstawiciele Zjednoczenia Łemków. Strona ukraińska oraz Zjednoczenie Łemków przekazali eksponaty, fotografie oraz kserokopie dokumentów, z których utworzono wystawę dokumentalną poświęconą poecie.

Otwarcie ekspozycji poświęconej Bohdanowi Ihorowi Antonyczowi w Muzeum Regionalnym w Gorlicach. Od lewej Stefan Hładyk — przewodniczący Zjednoczenia Łemków, Roman Łubkiwśkij — Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie, Burmistrz Miasta Gorlice Józef Abram

Otwarcie ekspozycji poświęconej Bohdanowi Ihorowi Antonyczowi w Muzeum Regionalnym w Gorlicach. Od lewej: Mieczysław Cyrkowicz — Kierownik Biura Oddziału PTTK, Jerzy Forczek — Prezes Oddziału PTTK, Roman Łubkiwśkij — Dyrektor Wojewódzkiego Wydziału Kultury we Lwowie, Burmistrz Miasta Gorlice Józef Abram, nn, Dmytro Pawłyczko — Ambasador Ukrainy w Polsce

Antonycz od A do Я — spotkanie autorskie w Centrum Kultury im. B.I. Antonycza w Gorlicach z Danyłem Ilnyćkim, moderator: Joanna Majewska; 2018 rok

Dnia 9 kwietnia 2009 roku w Gorlicach Zjednoczenie Łemków zakupiło budynek z przeznaczeniem na Centrum Kultury im. Bohdana Ihora Antonycza. Dnia 6 czerwca 2009 roku odbyło się jego uroczyste otwarcie, a w ramach XXVII Łemkowskiej Watry upamiętniono 100. rocznicę urodzin poety.

Obecnie w Centrum Kultury im. Bohdana Ihora Antonycza znajduje się Biblioteka im. Wasyla, Teofila i Aleksandra Kuryłłów (której zbiory liczą ok. trzech tysięcy woluminów), redakcja kwartalnika „Watra", ekspozycja stała poświęcona patronowi placówki oraz zbiory archiwalne i wydawnicze Zjednoczenia Łemków. Centrum Kultury działa zarówno w sferze kulturalno-artystycznej, jak i społecznej. Zakres zadań realizowanych w ramach programu Centrum to m.in.: wystawy czasowe, spotkania autorskie i tematyczne, warsztaty, minikoncerty oraz wykłady otwarte. Od 2011 roku jest tam realizowany całoroczny projekt animacji kulturalnych pt. *Spotkania z Łemkowszczyzną*.

Budynek Centrum Kultury im. B.I. Antonycza w Gorlicach; 2019 rok

Wystawa opracowana w 110. rocznicę urodzin Bohdana Ihora Antonycza

Opracowanie	Natalia Hładyk
Projekt graficzny	Maria Ptak
Współpraca merytoryczna	Lwowskie Muzeum Historii Religii — oddział Muzeum Dom Rodziny Antonyczów w Bortiatynie
Źródła i autorzy informacji, dokumentów oraz fotografii	Ihor Kałyneć, *Znane i nieznane o Antonyczu. Materiały do biografii Bohdana Ihora Antonycza*, Lwów 2011; Lwowskie Muzeum Historii Religii (oddział Muzeum Dom Rodziny Antonyczów w Bortiatynie); Jurij Hawryluk; Mykoła i Danyło Ilnyćkij; Zjednoczenie Łemków w Gorlicach